

**O‘ZBEKISTONNING ZAMONAVIY JAHON XO‘JALIGI TIZIMIDA
TUTGAN O‘RNI****Mirzayeva Ro‘zigul Azamat qizi***Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Jahon iqtisodiyoti va xalqaro iqtisodiy
munosabatlar ta’lim yo’nalishi 2-bosqich talabasi*

Mamlakatimiz zamonaviy jahon xo‘jaligida alohida o‘ringa ega bo‘lib, o‘zining geografik joylashuvi, tabiiy boyliklari va iqtisodiy salohiyati bilan ajralib turadi. Mamlakat Markaziy Osiyoning markazida joylashganligi, strategik jihatdan muhim transport yo‘llari, energetika resurslari va qishloq xo‘jaligi mahsulotlari bilan jahon bozorlarida o‘z o‘rnini egallagan.

Mamlakatimizning jahon hamjamiyatida o‘z o‘rniga ega bo‘lishi, iqtisodiyotning tez fursatlarda o‘tib, rivojlangan mamlakatlar qatorida bo‘lishi uchun qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, “O‘zbekiston - 2030” strategiyasida ustuvor yondashuvlar asosida resurslardan tejamkorlik bilan foydalanishni ko‘zda tutuvchi iqtisodiy rivojlanish modeliga o‘tish orqali 2030-yilgacha yalpi ichki mahsulotning yillik o‘sishini kamida 6 foiz va uning hajmini 200 milliard AQSH dollariga yetkazish, inflyatsiyani 5 foiz, budget taqchilligini yalpi ichki mahsulotga nisbatan 3 foiz darajasida saqlash, kambag‘allikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirish maqsad qilingan [2]

Yangi O‘zbekistonning 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasining 21-maqсадida esa iqtisodiyot tarmoqlarida barqaror yuqori o‘sish sur‘atlarini ta‘minlash orqali kelgusi besh yilda aholi jon boshiga yalpi ichki mahsulotni 1,6 baravar va 2030-yilga borib aholi jon boshiga to‘g‘ri keladigan daromadni 4 ming AQSh dollaridan oshirish hamda “daromadi o‘rtachadan yuqori bo‘lgan davlatlar” qatoriga kirish uchun zamin yaratish maqsad qilingan va bu borada bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda [3]

2025-yil yakunlariga ko‘ra, O‘zbekiston Respublikasining yalpi ichki mahsuloti (YAIM) joriy narxlarda 1 454 573,9 mlrd so‘mni tashkil etib, global miqyosda 67-o‘rinni egalladi. Bu ko‘rsatkich 2023-yilga nisbatan real o‘sishda 6,5% ga oshib, iqtisodiyotda ijobiy dinamikani namoyon etdi. YAIM deflyator indeksining 113,3%ni tashkil etgani inflyatsiya bosimi ostida bo‘lsa-da, iqtisodiy faollikning oshganini bildiradi. (1-jadval)

1-jadval

O'zbekistonda yalpi ichki mahsulot (YAIM) va aholi jon boshiga to'g'ri keladigan YAIM dinamikasi (2015-2025 yillar)

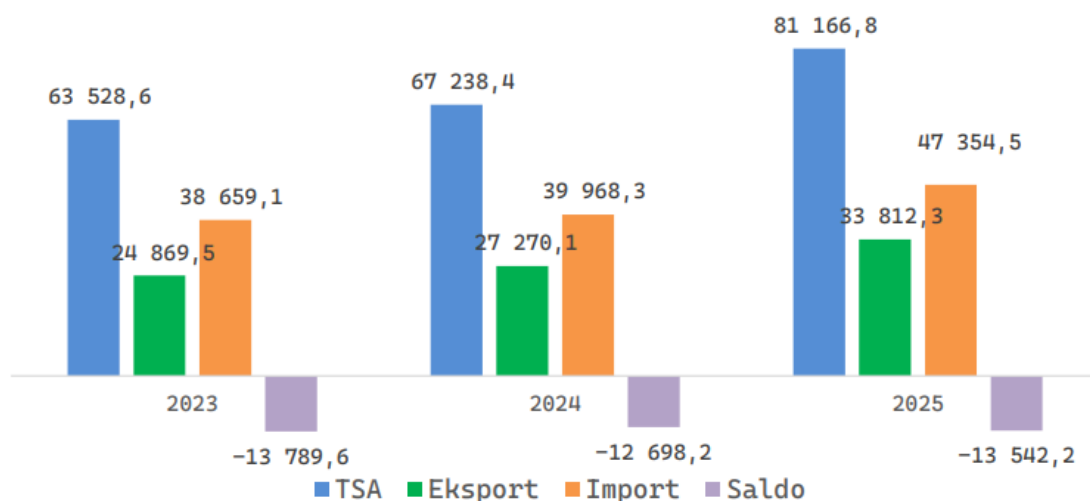
Yillar	Yalpi ichki mahsulot (mlrd.so'm)	YAIM o'sish sur'ati % da	Aholi jon boshiga to'g'ri keladigan YAIM (ming so'm)	O'sish sur'ati % da
2015	186829,5	6,9	6074,2	5,1
2016	221350,9	7,2	7072,2	5,4
2017	255421,9	5,9	8020,1	4,1
2018	356453,8	4,4	11005,5	2,7
2019	473652,8	5,6	14372,2	3,7
2020	594659,6	6,8	17708,5	4,8
2021	668038	1,6	19515	0,4
2022	820536,6	8	23500,9	5,9
2023	995573,1	6	27927,8	3,8
2024	1204485,4	6,3	33079	4,1
2025	1454573,9	6,5	33079	4,4

2015–2025-yillar davomida YAIM hajmi 186 829,5 mlrd so‘mdan 1,45 mln mlrd so‘mgacha yetib, deyarli 8 barobarga oshdi. Bu iqtisodiy barqarorlik va tarkibiy islohotlarning natijasi sifatida talqin etiladi. Pandemiya yili – 2020-yilda o‘sinh sur’ati 1,9%ga pasaygan bo‘lsa-da, 2021-yilda 7,4%ga yetgan. Aholi jon boshiga YAIM 2015-yildagi 6 074,2 so‘mdan 2025-yilda 33 079 so‘mgacha ko‘tarilib, aholi farovonligi ortganini ko‘rsatadi. Bu esa O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlarning samaradorligini tasdiqlaydi. [4]

O‘zbekiston iqtisodiyoti so‘nggi yillarda ijobiy dinamikani namoyish etgan bo‘lsa-da, barqaror rivojlanish uchun qo‘shimcha islohotlar va investitsiyalarni jalb qilish zarur. Aholi jon boshiga daromadni oshirish, ish bilan ta‘minlashni yaxshilash va eksport tarkibini diversifikatsiya qilish kelajakdagi asosiy vazifalardan hisoblanadi. Umuman olganda, 2025-yilgi makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar O‘zbekiston iqtisodiyotida barqaror o‘sinh tendensiyasi saqlanib qolayotganini va tarkibiy o‘zgarishlar davom etayotganini ilmiy asosda namoyon etadi. Mamlakat iqtisodiy

rivojlanishini, jahon hamjamiyatidagi o‘rnini belgilab beruvchi omillardan yana biri tashqi iqtisodiy aloqalardir. 2023–2025 yillarda tashqi savdo aylanmasi (TSA) barqaror o‘shish tendensiyasini namoyon etgan. Jumladan, TSA hajmi 2023 yildagi 63,5 mlrd dollardan 2025 yilga kelib 81,2 mlrd dollarga yetgan, ya’ni taxminan 27,8 foizga oshgan. Bu davrda eksport hajmi 24,9 mlrd dollardan 33,8 mlrd dollargacha o‘shib, tashqi bozorlarda milliy mahsulotlarga talab kengayganini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, import hajmi ham yuqori sur’atlarda o‘shib, 38,7 mlrd dollardan 47,4 mlrd dollarga yetgan. Natijada tashqi savdo saldosi barcha yillarda manfiy saqlangan bo‘lsa-da, uning hajmi 2023 yildagi –13,8 mlrd dollardan 2024 yilda –12,7 mlrd dollargacha qisqargan, biroq 2025 yilda yana –13,5 mlrd dollarga yetgan. Bu holat mamlakatda ichki talab, investitsion va texnologik importga ehtiyoj yuqori ekanligini, eksport o‘shishiga qaramasdan import hajmi ham tez kengayib borayotganini anglatadi (1-rasm).

O‘zbekiston Respublikasi 2025-yil yakunlariga ko‘ra jahonning 198 davlati bilan savdo aloqalarini amalga oshirdi. Tashqi savdo aylanmasining asosiy hissasi Xitoy Xalq Respublikasi (18,9 %) va Rossiya Federatsiyasi (17,6 %) hissasiga to‘g‘ri kelmoqda.

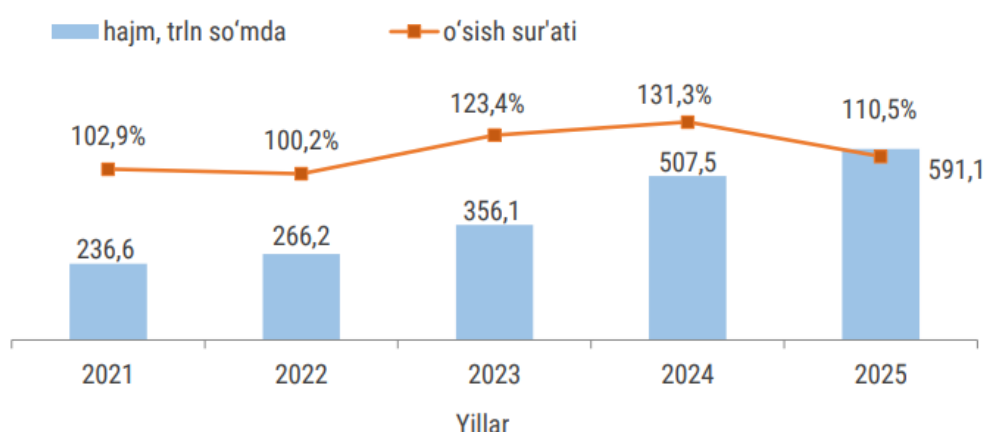

1-rasm. O‘zbekistonning tashqi savdo aylanmasi (2023-2025 y)

Shuningdek, Qozog‘iston (6,5 %), Turkiya (4,5 %) va Koreya Respublikasi (3,0 %) ham asosiy savdo hamkorlari qatoridan o‘rin olgan. Germaniya (1,8 %), Turkmaniston va Afg‘oniston (1,7 %), shuningdek, Hindiston (1,5 %) kabi davlatlar

bilan ham faol iqtisodiy hamkorlik mavjud. Bu O'zbekiston tashqi savdo geografiyasining kengligi va diversifikatsiyasini ko'rsatadi. [6]

2021-2025 yillarda asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi barqaror o'sish tendensiyasini namoyon etgan. Xususan, investitsiyalar hajmi 2021 yildagi 236,6 trln so'mdan 2025 yilga kelib 591,1 trln so'mga yetib, qariyb 2,5 barobarga oshgan. Ayniqsa, 2023–2024 yillarda investitsion faollik sezilarli darajada kuchayib, o'sish sur'atlari mos ravishda 123,4 foiz va 131,3 foizni tashkil etgan. Bu davrda iqtisodiyotda infratuzilma loyihalari, sanoatni modernizatsiya qilish va ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirishga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi ortgani kuzatiladi. 2025 yilda investitsiyalar hajmi o'sishda davom etgan bo'lsa-da, o'sish sur'ati 110,5 foizgacha pasaygan. Bu holat investitsiya jarayonlarining yuqori o'sish bosqichidan nisbatan barqaror rivojlanish bosqichiga o'tayotganini ko'rsatadi. (2-rasm)

2-rasm. Asosiy kapitalga investitsiyalar hajmi o'sish sur'atlari dinamikasi

O'zbekiston tabiiy resurslar va agrar salohiyat bo'yicha esa dunyoda yetakchi o'rinlardan birini egallaydi. Respublikada oltin zaxiralari hajmi bo'yicha 9-o'rinda, uran bo'yicha 10-o'rinda va tabiiy gaz bo'yicha 11-o'rinda turadi. Bu ko'rsatkichlar O'zbekistonning global miqyosda strategik xomashyo yetkazib beruvchi mamlakat sifatida muhim ahamiyatga ega ekanligini anglatadi. Shuningdek, qishloq xo'jaligi mamlakat iqtisodiyotining muhim tarmog'i hisoblanib, paxtachilik bo'yicha O'zbekiston jahonda 6-o'rinni egallaydi.

O'zbekiston Respublikasi xalqaro va mintaqaviy tashkilotlarda faol ishtirok etish orqali global siyosiy va iqtisodiy tizimga integratsiyalashmoqda. Mamlakat 1992-yildan boshlab BMT va uning ixtisoslashgan agentliklari (UNESCO, WHO, FAO) a'zosi sifatida barqaror rivojlanish, inson huquqlari va global xavfsizlik yo'nalishlarida

hamkorlik qilmoqda. Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (SHHT), Yevropada Xavfsizlik va Hamkorlik Tashkiloti (YEXHT), Islom Hamkorlik Tashkiloti (OIC) kabi tuzilmalar orqali O'zbekiston xavfsizlik, savdo va madaniyat sohalarida o'z pozitsiyasini mustahkamlab bormoqda. JSTga a'zolik jarayonida bo'lishi esa ochiq savdo tizimiga qo'shilish niyatini bildiradi. TDT va MDH a'zoliigi esa mintaqaviy integratsiya va ko'p tomonlama aloqalarni rivojlantirishga xizmat qilmoqda. (2-jadval)

2-jadval

O'zbekistonning xalqaro savdo tashkilotlarga a'zoliigi

Tashkilot nomi	A'zolik holati	A'zolik yili / holati	Qisqacha tavsif
BMT (Birlashgan Millatlar Tashkiloti)	To'liq a'zo	1992-yil	Global xavfsizlik, taraqqiyot va inson huquqlarini himoya qilish.
JST (Jahon Savdo Tashkiloti)	A'zolik jarayonida	Jarayon davom etmoqda	Ochiq savdo siyosatini joriy etish va xalqaro savdo tizimiga qo'shilish.
SHHT (Shanxay Hamkorlik Tashkiloti)	To'liq a'zo	2001-yil	Xavfsizlik, iqtisodiy hamkorlik va madaniy almashinuv.
TDT (Turkiy Davlatlar Tashkiloti)	To'liq a'zo	2019-yil	Turkiy davlatlar o'rtasida siyosiy va iqtisodiy hamkorlik.
MDH (Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi)	A'zosi	1991-yil	Sobiq SSSR davlatlari o'rtasida iqtisodiy va madaniy hamkorlik.
EKO (Iqtisodiy Hamkorlik Tashkiloti)	To'liq a'zo	1992-yil	Markaziy Osiyo, Yaqin Sharq va Janubiy Osiyo davlatlari bilan iqtisodiy aloqalar.
Islom Hamkorlik Tashkiloti (OIC)	To'liq a'zo	1996-yil	Musulmon davlatlari o'rtasida siyosiy, iqtisodiy va diniy hamkorlik.
YEXHT (Yevropada Xavfsizlik va Hamkorlik Tash.)	To'liq a'zo	1992-yil	Yevroosiyo xavfsizligi, demokratiya va inson huquqlari sohalarida faoliyat yuritadi.

BMTning ixtisoslashgan agentliklari (UNESCO, WHO, FAO va boshqalar)	To'liq a'zo	1990-yillar davomida	Ta'lim, sog'liqni saqlash, oziq-ovqat xavfsizligi va boshqa global sohalarda hamkorlik.
--	-------------	----------------------	---

Umuman olganda, ushbu ishtiroklar O'zbekistonning xalqaro nufuzini oshirish va ichki islohotlarni qo'llab-quvvatlashga xizmat qilmoqda.

Ushbu tahlillardan kelib chiqib shuni ta'kidlash joizki, O'zbekiston faqat xomashyo emas, balki qayta ishlangan, yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulotlar eksportini kengaytirishi zarur. Bu raqobatbardoshlikni oshiradi va tashqi bozorga mustahkam chiqish imkonini beradi.

Global tendensiyalarga mos ravishda IT, elektron savdo, sun'iy intellekt va avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish texnologiyalarini jadal rivojlantirish talab etiladi.

Geostrategik joylashuvdan foydalanib, xalqaro transport yo'laklarini kengaytirish va tranzit salohiyatini kuchaytirish orqali O'zbekiston mintaqaviy hubga aylanishi mumkin.

JSTga a'zolik jarayonini tezlashtirish, boshqa xalqaro va mintaqaviy iqtisodiy tashkilotlar bilan faol hamkorlikni rivojlantirish orqali global bozorga chuqur integratsiya qilish lozim.

Ta'lim va kasb-hunar tizimini zamonaviy mehnat bozori talablari asosida isloh qilish, innovatsion fikrlovchi, malakali kadrlar tayyorlash orqali zamonaviy xo'jalik tizimida raqobatdosh kuchga aylanish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. "Gazeta.uz" axborot sayti. <https://www.gazeta.uz/oz/2025/01/22/wb/>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 5 oktyabridagi PF-6079-sonli "Raqamli O'zbekiston — 2030 strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi Farmoni.
3. 28.01.2022 yildagi PF-60-son 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni.
4. O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi ochiq ma'lumotlari <http://www.stat.uz>
5. Sh.N.Otamurodov "O'zbekiston eksporti diversifikatsiyasining zamonaviy muammolari" "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar"(Economics and Innovative Technologies) ilmiy elektron jurnali [Tom 10 № 4 \(2022\)](https://doi.org/10.55439/EIT/vol10_iss4/a36) 66. 355-364 https://doi.org/10.55439/EIT/vol10_iss4/a36

6. N.N.Eshqulova. O‘zbekiston eksport salohiyatidan samarali foydalanishda kichik biznesning ahamiyatini oshirish yo‘llari. Iqtisodiy Taraqqiyot Va Tahlil, 2(6), 49–59. <https://doi.org/10.60078/2992-877X-2024-vol2-iss6-pp49-59>
7. ISADJANOV A. A., ISMAILOVA N. S. JAHON IQTISODIYOTINING GLOBALASHUVI. – 2019.